

Strabo, Geographica X, 5, 2

Ἡ μὲν οὖν Δῆλος ἐν πεδίῳ κειμένην ἔχει τὴν πόλιν καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ Λητώων· ὑπέρεκειται δὲ τῆς πόλεως ὄρος ψιλὸν ὁ Κύνθος καὶ τραχύ, ποταμὸς δὲ διαρρεῖ τὴν νῆσον Ἴνωπὸς οὐ μέγας· καὶ γὰρ ἡ νῆσος μικρά. τετίμηται δὲ ἐκ παλαιοῦ διὰ τοὺς θεοὺς ἀπὸ τῶν ἡρωικῶν χρόνων ἀρξαμένη· μυθεύεται γὰρ ἐνταῦθα ἡ Λητώ τὰς ὠδῖνας ἀποθέσθαι τοῦ τε Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. “ἦν γὰρ τοπάροιθε φορητά” φησὶν ὁ Πίνδαρος “κυμάτεσσιν παντοδα πῶν τ' ἀνέμων ῥιπαῖσιν· ἀλλ' ἂ Κοιογενῆς ὀπότη' ὠδίνεσσι θύοισ' ἀγχιτόκοις ἐπέβα νιν, δὴ τότε τέσ σαρες ὀρθαὶ πρέμνων ἀπώρουσαν χθονίων, ἂν δ' ἐπικράνοις σχέθον πέτραν ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες· ἔνθα τεκοῖσ' εὐδαίμον' ἐπόψατο γένναν.”

ἔνδοξον δ' ἐποίησαν αὐτὴν αἱ περιοικίδες νῆσοι, καλούμεναι Κυκλάδες, κατὰ τιμὴν πέμπουσαι δημοσίᾳ θεωροὺς τε καὶ θυσίας καὶ χοροὺς παρθένων πανηγύρεις τε ἐν αὐτῇ συνάγουσαι μεγάλας.

Strabo, Geographica X, 5, 2

ed. H. L. Jones

Now the city which belongs to Delos, as also the temple of Apollo, and the Letöum, are situated in a plain; and above the city lies Cynthus, a bare and rugged mountain; and a river named Inopus flows through the island—not a large river, for the island itself is small. From olden times, beginning with the times of the heroes, Delos has been revered because of its gods, for the myth is told that there Leto was delivered of her travail by the birth of Apollo and Artemis: “for aforetime,” says Pindar, “it was tossed by the billows, by the blasts of all manner of winds, but when the daughter of Coeüs in the frenzied pangs of childbirth set foot upon it, then did four pillars, resting on adamant, rise perpendicular from the roots of the earth, and on their capitals sustain the rock. And there she gave birth to, and beheld, her blessed offspring.”

The neighboring islands, called the Cyclades, made it famous, since in its honor they would send at public expense sacred envoys, sacrifices, and choruses composed of virgins, and would celebrate great general festivals there.

Strabón, Geographica X, 5, 2

Město na Délu se nachází v rovině, jakož i chrámy Apólla, a Létó. Nad městem stoupá hora Kynthos, holá a drsná, ostrovem protéká nevelká řeka Inopos, neboť ostrov je malý. Byl však odedávna uctíván pro své bohy, počínaje od hérójských dob. Vypráví se totiž, že byl nabídnut bohyni Létó k porodu Apollóna a Artemidy. "Vždyť do té doby", říká Pindaros, "to bylo místo zmítané vlnami, šlehané všemi větry, ale když dcera Koiova v horečné bolesti porodu vkročila na něj, byl upevněn čtyřmi pilíři, jež sahají až ke kořenům země a na svých hlavicích pevně drží skálu. A tam porodila a spatřila své požehnané potomstvo."

Sousední ostrovy, volal Kyklady, dělal to slavný, protože v jeho cti, že by poslat na veřejné náklady posvátných velvyslanci, obětí a sborů složených z panny, a bude slavit velké obecné festivaly tam.

Apollod. 1.3.6 (Asteria)

Translation by Sir James George Frazer

Zeus had intercourse with Metis, who turned into many shapes in order to avoid his embraces. When she was with child, Zeus, taking time by the forelock, swallowed her, because Earth said that, after giving birth to the maiden who was then in her womb, Metis would bear a son who should be the lord of heaven. From fear of that Zeus swallowed her. And when the time came for the birth to take place, Prometheus or, as others say, Hephaestus, smote the head of Zeus with an axe, and Athena, fully armed, leaped up from the top of his head at the river Triton.

Pausanias IV, 33, 2 (processional hymns for use in Delos)

τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διὸς <Ἀγελάδα> μὲν ἔστιν ἔργον, ἐποιήθη δὲ ἐξ ἀρχῆς τοῖς οἰκήσασιν ἐν Ναυπάκτῳ Μεσσηνίων· ἱερεὺς δὲ αἰρετὸς κατὰ ἔτος ἕκαστον ἔχει [δὲ] τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς οἰκίας. ἄγουσι δὲ καὶ ἑορτὴν ἐπέτειον Ἴθωμαῖα, τὸ δὲ ἀρχαῖον καὶ ἀγῶνα ἐτίθεισαν μουσικῆς· τεκμαίρεσθαι δ' ἔστιν ἄλλοις τε καὶ Εὐμήλου τοῖς ἔπεσιν, ἐποίησε γοῦν καὶ τάδε ἐν τῷ προσοδίῳ τῷ ἐς Δῆλον·

τῷ γὰρ Ἴθωμάτα καταθύμιος ἔπλετο μοῖσα

ἃ καθαρὰ <κιθάραν> καὶ ἐλεύθερα σάμβαλ' ἔχοισα.

οὐκοῦν ποιῆσαί μοι δοκεῖ τὰ ἔπη καὶ μουσικῆς ἀγῶνα ἐπιστάμενος τιθέντας.

Pausanias IV, 33, 2

Translation by W.H.S. Jones

The statue of Zeus is the work of Ageladas and was made originally for the Messenian settlers in Naupactus. The priest is chosen annually and keeps the image in his house. They keep an annual festival, the Ithomaea, and originally a musical contest was held. This can be gathered from the epic lines of Eumelus and other sources. Eumelus, in his processional hymn to Delos, says:

For dear to the God of Ithome was the Muse,

whose <lute> is pure and free her sandals.

I think that he wrote the lines because he knew that they held a musical contest.

Pausaniás IV, 33, 2

př. Helena Businská

Dívoa socha [v Messéně na Peloponnésu] je dílo Ageladovo a původně byla určena pro messénské obyvatelstvo Naupaktu. Kněz, jenž je rok co rok znovu volen, ji má ve svém příbytku. Ve výroční dny se zde provádějí ithómské hry a za starých časů se zde odbývaly také músické závody, jak mi kromě jiných pramenů dosvědčují verše Eumélovy. Tedy v básni na [pro?] Délos říká:

Diovi Ithómskému vždy milá bývala Músa

čistá a svobodným krokem když kráčela v opáncích vzdušných.

Podle mého názoru tedy stvořil básník ony verše, znaje tamější músické závody.

Pausanias V, 7, 8-9 (Olen of Lycia, Hyperboreans)

(8) πρῶτος μὲν ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς Ἀχαιίαν ἐποίησεν Ὀλὴν Λύκιος ἀφικέσθαι τὴν Ἀχαιίαν ἐς Δῆλον ἐκ τῶν Ὑπερβορέων τούτων· ἔπειτα δὲ ᾠδὴν Μελάνωπος Κυμαῖος ἐς Ὀπιν καὶ Ἐκαέργην ἤσεν, ὡς ἐκ τῶν Ὑπερβορέων καὶ αὐτὰι πρότερον ἔτι τῆς Ἀχαιίας ἀφίκοντο [καὶ] ἐς Δῆλον· (9) Ἀριστεάς <δὲ> [γὰρ] ὁ Προκονήσιος – μνήμην <γὰρ> ἐποίησατο Ὑπερβορέων καὶ οὗτος – τάχα τι καὶ πλέον περὶ αὐτῶν πεπυσμένος <ἂν> εἶη παρὰ Ἴσσηδόνων, ἐς οὓς ἀφικέσθαι φησὶν ἐν τοῖς ἔπεσιν.

Pausanias V, 7, 8-9

Translation by W.H.S. Jones

Olen the Lycian, in his hymn to Achaeia, was the first to say that from these Hyperboreans Achaeia came to Delos. When Melanopus of Cyme composed an ode to Opis and Hecaege declaring that these, even before Achaeia, came to Delos from the Hyperboreans. And Aristeas of Proconnesus – for he too made mention of the Hyperboreans – may perhaps have learnt even more about them from the Issedones, to whom he says in his poem that he came.

Pausaniás V, 7, 8-9

podle překladu Heleny Businské

(8) Ólén z Lýkie v hymnu na Achaiu jako první napsal, že Achaiia přišla na Délos od těchto Hyperborejských. Dále pak složil kumský Melanópos píseň na Ópidu a Hekaergu, kde tvrdí, že i tyto přišly od Hyperborejských na Délos ještě dříve než Achaiia. (9) Prokonnéský Aristeás – ten totiž také učinil zmínku o Hyperborejských – se o nich mohl snadno dozvědět něco víc od Issédonů, k nimž přišel, jak prohlašuje ve [svých] verších.

Pausanias VIII, 33, 2 (Delos is now uninhabited except by guards of sanctuary)

Μυκῆναι μὲν γε, τοῦ πρὸς Ἰλίου πολέμου τοῖς Ἕλλησιν ἠγησαμένη, καὶ Νῆνος, ἔνθα ἦν Ἀσσυρίοις βασιλεία, καὶ Βοιωτῆται Θῆβαι προστῆναι τοῦ Ἑλληνικοῦ ποτε ἀξιωθεῖσαι, αἱ μὲν ἠρήμωνται πανώλεθροι, τὸ δὲ ὄνομα τῶν Θηβῶν ἐς ἀκρόπολιν μόνην καὶ οἰκήτορας καταβέβηκεν οὐ πολλούς. τὰ δὲ ὑπερηκότα πλούτῳ τὸ ἀρχαῖον, Θῆβαί τε αἱ Αἰγύπτιοι καὶ ὁ Μινύης Ὀρχομενὸς καὶ ἡ Δῆλος τὸ κοινὸν Ἑλλήνων ἐμπόριον, αἱ μὲν ἀνδρὸς ἰδιώτου μέσου δυνάμει χρημάτων καταδέουσιν ἐς εὐδαιμονίαν, ἡ Δῆλος δέ, ἀφελόντι τοὺς ἀφικνουμένους παρ' Ἀθηναίων ἐς τοῦ ἱεροῦ τὴν φρουράν, Δηλίων γε ἕνεκα ἔρημὸς ἐστὶν ἀνθρώπων.

Pausanias VIII, 33, 2

Translation by W.H.S. Jones

For Mycenae, the leader of the Greeks in the Trojan war, and Nineveh, where was the royal palace of the Assyrians, are utterly ruined and desolate; while Boeotian Thebes, once deemed worthy to be the head of the Greek people, why, its name includes only the acropolis and its few inhabitants. Of the opulent places in the ancient world, Egyptian Thebes and Minyan Orchomenus are now less prosperous than a private individual of moderate means, while Delos, once the common market of Greece, has no Delian inhabitant, but only the men sent by the Athenians to guard the sanctuary.

Pausaniás VIII, 33, 2

př. Helena Businská

Ve válce u Ília měly Mykény vedoucí postavení mezi Řeky – a Ninive, kde měli Assyřané královské sídlo, stejně jako boiótské Théby, tak vážené v hellénském světě, byly zničeny a opuštěny. Jméno Théb přešlo pouze na název akropole a nečetné obyvatelstvo. Z těch měst, jež za starodávna předčila ostatní bohatstvím, jako egyptské Théby, minyjský Orchomenos a Délos, společné tržiště Řeků, z těch měst některá zůstávají množstvím statků za blahobytem

prostředně zámožného soukromníka – a Délos je pustý ostrov, odmyslíme-li si ty, kdož přišli od Athéňanů chránit svatyni, poněvadž chybějí Délští.

Pausanias VIII, 48, 3 (Theseus, palm-tree, games in Delos)

ἐνομίσθη δὲ ἐπὶ τοιῶδε· Θησέα ἀνακομιζόμενον ἐκ Κρήτης φασὶν ἐν Δήλῳ ἀγῶνα ποιήσασθαι τῷ Ἀπόλλωνι, στεφανοῦν δὲ αὐτὸν τοὺς νικῶντας τῷ φοίνικι. τοῦτο μὲν δὴ ἄρξαι λέγουσιν ἐντεῦθεν· τοῦ δὲ φοίνικος τοῦ ἐν Δήλῳ μνήμην ἐποιήσατο καὶ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσεύς ἰκεσίᾳ πρὸς τὴν Ἀλκίνου θυγατέρα.

Pausanias VIII, 48, 3

Translation by W.H.S. Jones

The origin of the custom is said to be that Theseus, on his return from Crete, held games in Delos in honor of Apollo, and crowned the victors with palm. Such, it is said, was the origin of the custom. The palm in Delos is mentioned by Homer in the passage (Hom., Od. 6. 163) where Odysseus supplicates the daughter of Alcinous.

Pausaniás VIII, 48, 3

Bylo tak rozhodnuto pro toto: Théseus prý při zpáteční cestě z Kréty na Délu uspořádal závod k poctě Apollóna a vítěze ověncil palmou. Tam tedy začal tento zvyk. O palmě na Délu se zmínil také Homéros v Ódyseově prosebné řeči k dceři Alkinoa (*Od.* VI, 162).

Pausanias IX, 12, 6 (song for a pilgrimage to Delos)

Πρόνομος δὲ ἦν ὃς πρῶτος ἐπενόησεν αὐλοῦς ἐς ἅπαν ἀρμονίας εἶδος ἔχοντας ἐπιτηδείως, πρῶτος δὲ διάφορα ἐς τοσοῦτο μέλη ἐπ' αὐλοῖς ἠΰλησε τοῖς αὐτοῖς. (6) λέγεται δὲ ὡς καὶ τοῦ προσώπου τῷ σχήματι καὶ τῇ τοῦ παντὸς κινήσει σώματος περισσῶς δὴ τι ἕτερπε τὰ

θέατρα· καὶ οἱ καὶ ἄσμα πεπονημένον ἐστὶ [ἐς] προσόδιον ἐς Δῆλον τοῖς ἐπ' Εὐρίπῳ
Χαλκιδεῦσι. τοῦτόν τε οὖν ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι καὶ Ἐπαμινώνδαν τὸν Πολύμνιδος ἀνέθεσαν.

Pausanias IX, 12, 6

Translation by W.H.S. Jones

Pronomos ... (6) It is also said that he gave his audience untold delight by the expression of his face and by the movement of his whole body. He also composed for the Chalcidians on the Euripus a processional tune for their use in Delos. So the Thebans set up here a statue of this man, and like-wise one of Epaminondas, son of Polymnis.

Pausaniás IX, 12, 6

podle př. Heleny Businské

Pronomos byl první, kdo si vymyslel vhodný druh píšťál pro všechny harmonie a také první hrál na stejných píšťálách v rozličných tóninách. (6) Dovedl prý též výrazem ve tváři a pohyby celého těla potěšit obecenstvo v divadle. Chalkid'ánũm u Erípu vytvořil říseň pro pouť na Délos. Jeho sochu tu tedy Thébané postavili a mimoto to Polymnidova Epameinóndu.

Pausanias IX, 40, 3-4 (statue of Aphrodite, Ariadne)

(3) <Δαιδάλου> δὲ τῶν ἔργων δύο μὲν ταῦτά ἐστιν ἐν Βοιωτοῖς, Ἡρακλῆς τε ἐν Θήβαις καὶ παρὰ Λεβαδεῦσιν ὁ Τροφώνιος, τσαῦτα δὲ ἕτερα ξόανα ἐν Κρήτη, Βριτόμαρτις ἐν Ὀλοῦντι καὶ Ἀθηνᾶ παρὰ Κνωσίοις· παρὰ τούτοις δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀριάδνης χορός, οὗ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι μνήμην ἐποίησατο, ἐπειργασμένος ἐστὶν ἐπὶ λευκοῦ λίθου. καὶ Δηλίοις Ἀφροδίτης ἐστὶν οὐ μέγα ξόانون, λελυμασμένον τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑπὸ τοῦ χρόνου· κάτεισι δὲ ἀντὶ ποδῶν ἐς τετράγωνον σχῆμα. (4) πείθομαι τοῦτο Ἀριάδνην λαβεῖν παρὰ Δαιδάλου, καὶ ἤνικα ἠκολούθησε τῷ Θησεῖ, τὸ ἄγαλμα ἐπεκομίζετο οἴκοθεν· ἀφαιρεθέντα δὲ αὐτῆς τὸν Θησέα οὕτω φασὶν οἱ Δήλιοι τὸ ξόانون τῆς θεοῦ ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ, ἵνα μὴ

οἴκαδε ἐπαγόμενος ἐς ἀνάμνησίν τε Ἀριάδνης ἐφέλκεται καὶ ἀεὶ νέας ἐπὶ τῷ ἔρωτι εὐρίσκηται τὰς συμφοράς.

Pausanias IX, 40, 3-4

Translation by W.H.S. Jones

(3) Of the works of Daedalus there are these two in Boeotia, a Heracles in Thebes and the Trophonius at Lebadeia. There are also two wooden images in Crete, a Britomartis at Olus and an Athena at Cnossus, at which latter place is also Ariadne's Dance, mentioned by Homer in the Iliad (18.590n.), carved in relief on white marble. At Delos, too, there is a small wooden image of Aphrodite, its right hand defaced by time, and with a square base instead of feet. (4) I am of opinion that Ariadne got this image from Daedalus, and when she followed Theseus, took it with her from home. Bereft of Ariadne, say the Delians, Theseus dedicated the wooden image of the goddess to the Delian Apollo, lest by taking it home he should be dragged into remembering Ariadne, and so find the grief for his love ever renewed.

Pausaniás IX , 40, 3-4

př. Helena Businská

(3) Z prací Daidalových jsou v Boiótii tato dvě díla: Héráklés v ,Thébách a Trofónios u Lebadejských. Ostatní podobná díla se nacházejí na Krétě a to Britomartis v Olúntě a Athéna u Knósských . Ti mají také takzvaný Tanec Ariadnin, o němž se zmínil Homéros v Íliadě (XVIII. 590) zhotovený z bílého mramoru. Délští zase mají nevelkou dřevěnou sochu Afrodíty s pravou rukou poškozenou stářím. Místo nohou končí tato socha do čtverhranu. (4) Věřím, že ji od Daidala převzala Ariadné, a když se ubírala na svou pouť s Théseem, odnesla ji z domova. Podle vyprávění Délských zasvětil Théseus – zbaviv se Ariadny – dřevěnou podobu bohyně délskému Apollónovi, aby mu po návratu domů nepřipomínala Ariadnu a aby mu nevzešly nové nehody v lásce.

Plutarchus, Theseus 21

Ἐκ δὲ τῆς Κρήτης ἀποπλέων εἰς Δῆλον κατέσχε, καὶ τῷ θεῷ θύσας καὶ ἀναθεὶς τὸ Ἀφροδίσιον ὃ παρὰ τῆς Ἀριάδνης ἔλαβεν, ἐχόρευσε μετὰ τῶν ἠιθέων χορείαν ἣν ἔτι νῦν ἐπιτελεῖν Δηλίους λέγουσι, μίμημα τῶν ἐν τῷ Λαβυρίνθῳ περιόδων καὶ διεξόδων ἐν τινὶ ῥυθμῷ παραλλάξεις καὶ ἀνελίξεις ἔχοντι γιγνομένην. καλεῖται δὲ τὸ γένος τοῦτο τῆς χορείας ὑπὸ Δηλίων γέρανος, ὡς ἱστορεῖ Δικαίαρχος (fr. 85 Wehrli). ἐχόρευσε δὲ περὶ τὸν Κερατῶνα βωμόν, ἐκ κεράτων συνηρμοσμένον εὐωνύμων ἀπάντων. ποιῆσαι δὲ καὶ ἀγῶνά φασιν αὐτὸν ἐν Δῆλῳ, καὶ τοῖς νικῶσι τότε πρῶτον ὑπ' ἐκείνου φοίνικα δοθῆναι.

Plutarch, Theseus 21

Translation by Bernadotte Perrin

On his voyage from Crete, Theseus put in at Delos, and having sacrificed to the god and dedicated in his temple the image of Aphrodite which he had received from Ariadne, he danced with his youths a dance which they say is still performed by the Delians, being an imitation of the circling passages in the Labyrinth, and consisting of certain rhythmic involutions and evolutions. This kind of dance, as Dicaearchus tells us, is called by the Delians The Crane, and Theseus danced it round the altar called Keraton, which is constructed of horns (*kerata*) taken entirely from the left side of the head. They say that he also instituted athletic contests in Delos, and that the custom was then begun by him of giving a palm to the victors.

Plútarchos, Théseus 21

přeložil Václav Bahník

Cestou z Kréty přistál Théseus na Délu; tam obětoval Apollónovi a zasvětil mu sochu Afrodity, kterou dostal od Ariadny. Potom zatančil s jinochy slavnostní tanec, který prý Délští provozují ještě nyní a který znázorňuje svými obraty a průplety v určitém taktu okliky a průchody v Labyrintu. Tento způsob tance nazývají D0lští, jak vypravuje Dikaiarchos, „jeřáb“. Théseus tančil okolo keratónu, oltáře složeného ze samých levých rohů. Uspořádal prý na Délu také závody a vítězové od něho dostali poprvé odměnou palmovou ratolest.

Plutarchus, Theseus 23

Τὸ δὲ πλοῖον ἐν ᾧ μετὰ τῶν ἠιθέων ἔπλευσε καὶ πάλιν ἐσώθη, τὴν τριακόντορον, ἄχρι τῶν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως χρόνων διεφύλαττον οἱ Ἀθηναῖοι, τὰ μὲν παλαιὰ τῶν ξύλων ὑφαιροῦντες, ἄλλα δ' ἐμβάλλοντες ἰσχυρὰ καὶ συμπηγνύντες οὕτως, ὥστε καὶ τοῖς φιλοσόφοις εἰς τὸν αὐξόμενον λόγον ἀμφιδοξούμενον παράδειγμα τὸ πλοῖον εἶναι, τῶν μὲν ὡς τὸ αὐτό, τῶν δ' ὡς οὐ τὸ αὐτό διαμένοι λεγόντων.

Plutarch, Theseus 23

Translation by Bernadotte Perrin

The ship on which Theseus sailed with the youths and returned in safety, the thirty-oared galley, was preserved by the Athenians down to the time of Demetrius Phalereus. They took away the old timbers from time to time, and put new and sound ones in their places, so that the vessel became a standing illustration for the philosophers in the mooted question of growth, some declaring that it remained the same, others that it was not the same vessel.

Plútarchos, Théseus 23

přeložil Václav Bahník

Třicetiveslici, na které se Théseus s dětmi plavil a na níž se šťastně vrátil, uchovávali Athéňané až do doby Démétria Falérského. Prkna, která shnila, vyjímalí a vkládali na jejich místo jiná, pevná a spojovali je tak, že loď slouží dokonce filosofům v jejich sporu o vývoji věci jako důkaz pro i proti. Jedni totiž tvrdí, že je to stále táž loď, kdežto druzí, že to již není táž loď.

Homeros, *Odyssea* VI. 162-3

Δήλω δὴ ποτε τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῶ
φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα·

Homeros, *Odyssey* VI. 162-3

Translated by Murray

Of a truth in Delos once I saw such a thing, a young shoot of a palm springing up beside the altar of Apollo.

Homeros, *Odysseia* VI. 162-3

přeložil Otmar Vaňorný

Jenom jsem na Délu kdys blíž Foibova oltáře spatřil
palmový mladý strůmek, jak ze země vyrůstá vzhůru.